

*Кінах Дана Дмитрівна,
студентка 4-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д. ю. н, професор,
професор кафедри цивільного права Сафончик О. І.*

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАВДАТКУ ТА АВАНСУ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ НА ПРАКТИЦІ

У сучасному світі сторони договору все частіше використовують способи забезпечення зобов'язань, які у подальшому забезпечують сторонам належне виконання покладених договірних зобов'язань та дотримання умов договору в цілому. Звісно на практиці, навіть у випадках, коли договір укладено з використанням такого способу забезпечення зобов'язань, його можуть не виконати, або виконати неналежним чином, однак негативні наслідки цих дій будуть значно менші для сторони, яка розраховувала на позитивний результат укладання договору. Саме завдаток є таким способом забезпечення зобов'язання, однак дуже часто на практиці виникає проблема зі співвідношенням завдатку з авансом, який є способом платежу.

Визначення завдатку міститься у Цивільному кодексі України (далі ЦКУ), а саме відповідно до ч. 1 ст. 570 ЦКУ завдатком є грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторіві боржником у рахунок належних з нього за договором платежів на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання [1].

Проаналізувавши його визначення можна виокремити три основні функції завдатку:

1. Платіжна функція полягає в тому, що завдаток видається в рахунок належних із завдаткодавця платежів у забезпеченому ним зобов'язанні. Тобто передання завдатку – спосіб часткового виконання грошового зобов'язання [2].

2. Доказова функція виконується завдатком, оскільки саме він являється доказом того, що дійсно укладено договір між сторонами, які погодили між собою усі істотні умови та за власним бажанням взяли на себе певні зобов'язання за цим договором.

3. Найбільш важливою є саме забезпечувальна функція завдат-

ку, яка встановлена положеннями ст. 571 ЦКУ, яка вказує, що у випадку якщо порушення зобов'язання сталося з вини боржника, завдаток залишається у кредитора. Дане положення є гарантією для кредитора, що навіть якщо боржник не виконає договірне зобов'язання, негативні наслідки для кредитора будуть незначні.

У випадку, якщо порушення сталося з вини кредитора, він зобов'язаний повернути боржникові завдаток та додатково сплатити суму у розмірі завдатку або його вартості. Це положення дуже часто використовують, коли заключають попередній договір купівлі-продажу. У випадку, якщо продавець квартири відмовиться продавати покупцю квартиру, яка є предметом договору, він буде зобов'язаний повернути завдаток покупцю у подвійному розмірі, за цим попереднім договором.

При цьому, сторона договору, яка є винною у порушенні зобов'язання, має відшкодувати другій стороні збитки в сумі, на яку вони перевищують розмір (вартість) завдатку, якщо інше не встановлено договором. У разі припинення зобов'язання до початку його виконання або внаслідок неможливості його виконання завдаток підлягає поверненню.

Досить складно розмежувати завдаток та аванс через те, що в цивільному законодавстві немає чіткого визначення авансу і тому для того, щоб вирішити цю проблему звертаються до наукового тлумачення. Наприклад, Є. О. Харитонов надав таку дефініцію авансу як грошова сума або інші цінності, які боржник передає кредитору в рахунок майбутніх платежів [3].

Є. О. Суханов, пише, що аванс – це грошова сума або майнова цінність, що видається стороною договору її контрагенту в рахунок обумовленого платежу як в момент укладання договору, так і після цього.

У ЦК України вказано у ч. 2 ст. 570 що якщо не буде встановлено, що сума, сплачена в рахунок належних з боржника платежів, є завдатком, вона вважається авансом.

Саме розглядаючи функції авансу можна простежити як його

подібність з завдатком так і розмежування. Відповідно платіжна функція є притаманною обом, вказуючи на те, що завдаток та аванс – види попередньої оплати. Також аванс, як і завдаток виконує доказову функцію, однак аванс не безумовний доказ того, що договір укладено, бо іноді аванс надається до укладення договору, що звісно не притаманно завдатку, який завжди пов'язаний з укладенням договору.

Чітке розмежування авансу і завдатку проявляється саме в тому, що аванс не виконує забезпечувальну функцію, яку виконує завдаток. Аванс не слугує способом забезпечення виконання зобов'язання і сторона, яка видала аванс, може вимагати його повернення у будь-якому випадку, коли зобов'язання не виконано, а сторона, яка його отримала, не може при будь-яких обставинах бути зобов'язана повернути дану суму в більшому розмірі, ніж вона отримала [4].

Ще однією відмінністю завдатку та авансу є те, що завдаток має бути укладено тільки в письмовій формі. Якщо цієї умови не було дотримано, то такий правочин нікчемний, відповідно до ч. 2 ст. 547 ЦК України. При цьому стосовно авансу ЦКУ не містить вказівки щодо його форми.

В постанові Верховного Суду від 17 червня 2021 року було роз'яснено різницю між завдатком та авансом. Верховний Суд вказав, що згідно з положеннями статей 546, 548 ЦК України завдатком може бути забезпечене лише дійсне зобов'язання, яке впливає із договору, укладеного сторонами [5].

На прикладі широко розповсюдженого договору купівлі-продажу можна вказати про практичне застосування завдатку та його неправильне ототожнення з авансом. Так Верховний Суд зазначив, що якщо договору купівлі-продажу, форма та зміст якого відповідає вимогам цивільного законодавства, між сторонами не було укладено, а сторони лише домовилися укласти такий договір у майбутньому, то грошова сума передана стороною є авансом, який підлягає поверненню, а не завдатком.

Отже, відмінності між завдатком та авансом дійсно значні, вони виявляються як у виконанні різних функцій, так і на мою думку у найбільш значимому для сторін – різних правових наслідках у разі